

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בהעלותך

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת בהעלותך

- א ה' תקצר - באמונה ובטחון יסורו ממנו כל דאגה ואנחה
- ד במראה אליו אתוודע - התגלות הבורא דייקא מתוך החשיבה
- ח להפסיק בין פורענות - המקבל ייסורים כאהבה ממתיק אותם
- ט מקשה תיעשה - עיקר חשיבות התורה והעבודה הבאה מתוך קושי ויגיעה
- ט מבקשי ה' - במעלת השתוקקות
- י שלא שינה - אלא כל יום בהתחדשות נפלאה
- יא אנא קל נא - בוחה של תפילה בתחנונים
- יב הטוב והמיטיב - להיות מיטיב לישראל ולהביט עליהם בעין טובה
- יג הוה זהיר - משנה זהירות בבין אדם לחברו ובפרט בענין הדיבור
- יד תורה שלמדתי - מעלת עסק התורה
- טז אין שמחה בתורה - עסק התורה מתוך שמחה ובפרט ביום השבת

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - בהעלותך

בורא עולם שיאמינו בו בניו ויבטחו עליו, ומתוך הכרתם שאין ביכולתם לעשות דבר קטן כגדול מבלעדי עוזו ועזרתו תוסר מהם כל דאגה יגון ואנחה, ויהיו חייהם בשלוות הנפש ומנוחת הדעת, כי לא תועיל דאגתם במאומה^א, מה גם שאין 'כח' אפילו בידי בריה אחת בעולם להועיל לו או להזיקו להרוויחו או להפסידו לקרבו או לרחקו - אם לא הכריז כן ה' בורא שמים וארץ^ב.

יש שרמזו (עי' שבט מוסר פ"ו) בדברי הגמרא (סנהדרין קו): על דואג האדומי 'אין תורתו של דואג אלא מן השפה ולחוי', כי אדם העוסק בתורה ועדיין חרד והואג כל מיני דאגות ברוח ובגשם, בפרנסה או בשאר צרכיו^ג,

היד ה' תקצר - באמונה ובטחון יסורו ממנו כל דאגה ואנחה בפרשתן (יא כג), 'ויאמר ה' אל משה ה' תקצר...'
מכאן תצא הקריאה לכל בני ישראל 'הסירו דאגה מלבכם' - כי אב גדול לכם בשמים והוא דואג לכל מחסורכם... וידע כל פעול בכל עת שתעלה על לבו איזו דאגה קטנה או גדולה - בענייני רוח וכ"ש בענייני גשם - להתייבס בדאגותיו - מה יעלה בגורל פרנסתי הבאה לידי 'למחצה לשליש ולרביע לא שמענו'...
מה יהא בגורל ה'שדוכים', רפואות וישועות, כיצד אפטר מאותו פלוני המקפח פרנסתי ומאלמוני המדבר עלי סרה בכל עת מצוא. כי כך עלה ברצונו הפשוט של

א. גם הם יודעים כי אף הנראה כרעה אין בה אלא טובה מסותרת, שבעזהשי"ת בקרוב תתגלה הטובה שבה, בדרך רמז פירשו מה דאיתא (סנהדרין כב.) שאין משתמשים בשרביטו של מלך, כי הנה 'שרביטו' אותיות 'ישר טוב', כי כל מעשי הקב"ה הם בתכלית הישר והטוב, ואף כשאין זה נראה לעיניים אלא להיפך עדיין אנו מאמינים שהכל 'ישר וטוב', אמנם כל זה אינו אלא בינו לבין המקום, אבל חלילה לו לאדם להרע לרעהו מתוך 'טענה' שהטובה טמונה ברעה שהוא גומל אותו ובקרוב תצא הטובה לאור, וע"ז אמרו שאסור להשתמש ב'שרביטו של הקב"ה' ולעשות מעשים שאינם ישרים וטובים, אלא חובתו בעולמו היא כמאמר הכתוב (דברים ו יח) 'ועשית הישר והטוב'.
ב. במכתב קודש משנת תרצ"ט כתב הרה"ק הקדושת ציון מבאבוב זי"ע הי"ד (הובא בספר 'חיי עולם' שיו"ל בשנת תש"ג בבודאפעסט, ובעוד ספרים), וז"ל. מכתבך קבלתי, ויותר ממה שכתבת קריתי מבין שורותיך. וראיתי כי דלפה נפשך מתוגה, והינך מלא דאגות על העתיד מהיכן ירק זה חי... אמנם בכל זאת לא אעצור נפשי כוח לעבור על דבריך בשתיקה, ואוכיחך בתוכחת מגולה באהבה מסותרת. שלא יבהלך רעיונך כלל, רק תשים בטחונך בהשי"ת הזן ומפרנס לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא, הגם כי ניתן עול ברזל על האדם - להביא טרף לביתו ככתוב 'וברכתיך בכל אשר תעשה'. אבל זאת אומרת רק לענין עשייה והשתדלות, ולא להאנח ולדאוג - שהוא ללא יועיל, ואם ידאג אדם כל היום וכל הלילה לא יברא אפילו פרוסה קטנה, אדרבא הוא מבלבל את מחשבתו ומטמטם את לבו מבלי ידע אנה לפנות ומה לעשות. ואלמלי לא ניתן רשות ממעל לעסוק במסחר או במלאכה הלא היה חטא ועוון פלילי להרהר אחר מידותיו של הקב"ה ולחשוב מחשבת פיגול - על המחיה ועל הכלכלה, כי אם לישא עין לשמים ולא להושיט אצבע למים קרים (כי כמו המפגל בקדשים פירושו שמערב מחשבות זרות בעבודתו, כיוצא בו הוא המתערב בחשבונות שמים והנהגת העולם בעיני פרנסה). אך כאשר עלה ברצונו הפשוט לשום עול הפרנסה על האדם צריכין משרתיו עושי רצונו לעסוק במסחר וקנין חריצות והרי הוא ככל עבודת הקדש עליהם וצריך האדם לעשותה בזריזות ובלב שלם להשלים רצון קונו, אבל הדאגה והיגון מי התיר לך...

הרי לפניכם 'שיר' (בחרוזים - גראמען) שחברו בצעירותו הגה"ק הסטייפלער זי"ע, וז"ל. בשעה שהעולם, רובם ככולם, יתנו עמילם, וכל שכלם, לעבוד ולטרוח, לעשות להרוויח, רגע לא ינוח, לכל צד פוסח, ודעתו תזוח, לנגוח ולנדוח, ויש גם לרצח, בשביל דמיון פורח, וסופו מוכיח, כי לא יצליח, וכל פגע וחוח, את רוחו ירתיח, יריע אף יצריח, ולא ימצא מנוח, עד שהאם יפוח, ותשב הרוח.

בה בשעה, נפשו הנשאה, של הבוטח, תדיר שמח - בטחוני בצורי, הוא אוצרי, את האתר שוכח, ומהשתדלות בורח, ולא יעמול לרוח, להיות לוקח, מה שכבר נשלוח, מהבורא המשגיח. והוא הבטוח, מעודו, לא מטה ידו, ולא נפגע כבודו, כי הבורא בחסדו, מגן בעדו, ולבו (זמנו) עמדו, לירא מבוראו ולעבדו, בכל נפשו ומאודו.

ג. מעשה בעשיר מופלג ולו בת יחידה כלילת המעלות, משהגיעה הבת לפרקה שלח האב שליח לאחד מגדולי ראשי הישיבות, וביקש מאתו שימציא לו חתן תלמיד חכם וירא שמים ובעל מידות טובות, וידע של'חתן' זה

באר הפרשה - גהעלזתך

בפרשתן (ט ב) 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו'. הנה, הלכה פסוקה היא שאין ה'סותר' בשבת חייב אלא א"כ הוא 'סותר על מנת לבנות במקומו', והקשו בגמ' (שבת לא:), שהרי כל איסורי שבת ממלאכת המשכן נלמדו, ואת המשכן היו 'סותרים' על מנת לבנות שלא במקומו, שהרי היו מפרקים את המשכן על קרשיו בריחיו ואדניו על מנת להעמידו במקום אחר - בהניעם למקום הנייתם החדש. ומתרצים בגמרא 'שאני התם, כיוון דכתיב על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו - כעל מנת לבנות במקומו דמי'.

את עומק התירוץ ביאר הגאון רבי חיים שמואלבין זצ"ל (שיחות מוסר תשל"ג כב) דמכיוון שנסעו רק על פי ה' והיו סמוכים ובטוחים עליו בביטחון גמור -

הרי זה אות וסימן שכל תורתו אינו אלא חיצונית. כי התורה תכנים בלב העוסקים בה אמונה תמימה בהקב"ה, וממילא יסורו ממנו כל דאגה יגון ואנחה, ולא ידאג מפני הבאות באמונתו שכל הבא עליו מאביו רחומו הוא, והכל לטובה ולברכה.

וכן איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (דף קמג) משמו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע על הפסוק (ישעיה כח טז) **המאמין לא יחיש - פירוש, לא ידאג.**

ביוצא בזה כתב ה'חובת הלבבות' (שעה"ב ריש פ"א) 'מהות הבטחון היא מנוחת נפש הבוטה, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו בעניין אשר יבטח עליו'.

לא יחסר מאומה, כי כל הוצאות החתונה עליו, וגם 'קעסט' (שיהיה סמוך על שולחן חמיו) כל ימי חייו... ובעזה"ש"ת לעולם לא יצטרך החתן לדאוג דאגת פרנסה וכיו"ב. כעבור כמה ימים שלח ראש הישיבה לאמר לעשיר שמצא עבורו בחור מופלג בתורה ויראת שמים טהורה, 'ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל...' מיד יצא העשיר לדרך בהתרגשות להעמיד את הבחור בכור המבחן בסוגיות חמורות שבש"ס, וגם לבדוק את הליכות חייו כיצד הם, ואכן, הבחור הראה בקיאות נפלאה ועצומה בכל מקצועות התורה בפשט ובפלפול, ואף היה נראה כחכם בר דעת ובעל מידות טובות, העשיר התפעל מאד מרוחב ועוצם ידיעתו בכל חדרי התורה בחריפות עצומה, וגמר אומר לקחתו להיות חתנו. משישבו לגמור את הזכרון דברים' ולשתות לחיים, וכבר עמדו כמעט ב'שבירת הצלחת' שאל הבחור את העשיר וביקש לדעת מהו סכום המעות שבדעתו לתת עבור הנדוניא... תיכף ומיד ניגש העשיר לראש הישיבה והודיע לו שהשידוך בטל ומבוטל, כי בשום אופן איננו מסכים לקחת בחור זה כחתן לבתו. ויתמה ראש הישיבה ושאלו מאי האי, וכי מצא בו שאינו תלמיד חכם וירא שמים או שמא מום אחר ראה עליו, השיב העשיר ואמר 'הנה, גדול כוחו בתורה ויראה ועדין לגדולות, אך שוטה הוא שאין בו דעת...' שהרי כל בני העיר מכירים ברוב עשרי וכבוד ביתי, גם יודעים הם שאין לי אלא 'בת יחידה', אמור מעתה כי כל רכושי עומד לרשות בתי וחתני מהיום ובפרט לאחר 'מאה ועשרים' שהרי הם יהיו יורשים יחידים, א"כ כל שאלתו לדעת את סכום ה'נדן' מראה על טיפשות עצומה... ואינני מסכים לקחת חתן שוטה שאין בו דעת.

לדין ייאמר, בן אדם מה לך כי תדאג כמה ואיך תקבל שפע פרנסתך, והרי 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות' (חגי ב ח) וכל עולם כולו ומחמדי תבל שלו הם, והיינו א. עשרו כביכול ידוע לכל... ב. עוד, אלא שבני ישראל הם בנים חביבים למקום, כמאמר הכתוב (ירמיה לא יט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים' כבנו יחידו של גביר אדיר ועשיר מופלג, אם עדיין דואג האדם ושואל תמיד 'מאין יבא עזרי', מהיכן אפרנס את בני ביתי, הרי הוא דומה לאותו בחור שנחשב כשוטה גמור רק עבור שאלתו את העשיר כמה הוא עתיד לתת לו, והרי אם יקח את בתו יקבל הכל, והכי נמי יזכור האדם כי אב לו בשמים ומובטח לו שלא יחסר לו מאומה, ככתוב (תהלים לד י) 'כי אין מחסור ליראיו'.

ד. הנה כתיב (תהלים לו ג) 'השלך על ה' יהבך', וביאר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע (הובא בדבר"י, חלק י"ד ישראל) פר' ראה ד"ה כי יברכך, ד' שעא), כי 'הולכי הדרכים' הנושאים עליהם משא כבד, אזי כשישליכו מעליהם את משאם ירגישו כי הוקל להם. כיו"ב, הנושא על כתפו 'משא כבד' מעול הפרנסה או משאר דאגות הן וכיו"ב, אומרים לו 'השלך על ה' את משאך' ותרגיש כי הוקל לך.

ואדרבה, בזה יבחן את עצמו אם אמונתו כראוי או לאו, כי אם לאחר שיתחזק בבטחונו ירגיש כי רווח לו ממשאו הכבד, הרי זה אות וסימן כי אכן אמונתו כראוי, ובאמת השליך הכל על אלוקיו, אז בוודאי 'והוא יכלכלך'. אך אם עדיין ירגיש דאגה בלבו וכובד המשא על כתפיו, אות וסימן הוא כי עדיין חסר לו בקנין האמונה.

באר הפרשה - בהעלותך

ג

וללמדנו לדורות עולם, שזוהי דרך הישרה בדרכי האמונה - להיות בכל עת ובכל שעה חוסים בצלו הגדול של אבינו שבשמים, ולא להרגיש כי 'נישאים' אנו גם בידי פלוני ואלמוני, כי פלוני הבטיח לי 'הלואה' ומשנהו הבטיח לסייע בעדי בנישואי הבן והג' יסדר לי 'קשרים' במקום (משרד) פלוני, אלא בכל עת נישאים אנו על כפיים כביכול - בידי הקב"ה אב הרחמן!.

בעי"ז ביאר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע את הכתוב בפרשתן (יב ה) 'ותמונת ה' יביט', שבכל 'הבטה' לא יראה אלא תמונת ה' (יביט בנמטריא שם הו"ה ב"ה, עם האותיות והתיבה), כלומר, שבכל עניין מענייני עולם ראה

שישמרם מכל נחש שרף ועקרב באותו מדבר גדול ונורא, ונחשב להם כמי שהם נתונים בידי הבורא יתב"ש הן בנסיעתם הן בחנייתם, ולא ייחשב להם כמי שהם נוסעים מרעמסס לסוכות ומסוכות לאיתם, כי אינם נוסעים ממקום למקום... רק 'באותו מקום' הם שוהים מתחילה ועד סוף - בצל הבורא יתב"ש. אין כאן לא סוכות ולא רעמסס, לא איתם ולא רפידים, אבל יש כאן מסע אחד ארוך כשהם חוסים 'בצל כנפי השי"ת'. נמצא, שאין ה'סתירה' וה'בנין' אלא באותו מקום, ושפיר הוא סותר על מנת לבנות במקומו - כי חנייתם הקודמת הייתה בצל כנפי השכינה וגם חנייתם הבאה תהיה שם".

ה. וביאר בדרך משל לאדם הנוסע בדרך ארוכה, ועל אם הדרך שואלים אותו מפעם לפעם 'איה מע"כ שוהה בזו העת' הרי הוא עונה במקום פלוני אני עומד, לאחמ"כ יענה ויאמר במקום פלוני... עתה הנני לצד עיר פלונית, ועתה אני בפרשת דרכים זאת וזאת. משא"כ אם ישאלו על ה'תינוק' הצריך לאמו ויושב בחיקה - יענו בכל עת 'התינוק נמצא כעת בחיק אמו' - היכן שרק תעמוד מרכבתם. כיו"ב לגבי המאמין בה' ושם כל מבטחו ומשענתו בה' הרי הוא כמי שנמצא תמיד בחיק אביו שבשמים. בזה יובן שפיר שאף במדבר נחשבו בני"י בכל עת כשרויים בידי הקב"ה, וסתירת המשכן וגם בניינו באותו מקום, והם סותרים על מנת לבנות במקומו - על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו. ו. כענין זה נאמר אף לגבי ענין התפילה. איתא ברמב"ם (מתנות עניים פ"ז ה"ג), לפי מה שחסר העני אתה מצווה ליתן לו... אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו והעני וירד מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו שנאמר די מחסורו אשר יחסר לו, ומצווה אתה להשלים חסרונו ואין אתה מצווה לעשרו. ובהלכה ז' כתב, ועני המחזר על הפתחים אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נותנין לו מתנה מועטת, ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם.

מכאן למד הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל יסוד נפלא בהלכות תפילה (שערים בתפילה, עמוד צו), שהרי בתפילה הננו באים לפני הקב"ה 'לבקש רחמים כעני בפתח' (ל' הפייט בתפילת ימים נוראים), כיצד נזכה שהקב"ה ישמע שוועתנו וימלא כל מחסרונו אם נשכיל לבקש ממנו כאותו העני המוזכר ברמב"ם, וכלומר, שאם האדם עושה השתדלויות שונות, ונוקש על דלתות כל העסקנים, בעלי שררה ובעלי יכולת, וכ'השתדלות' נוספת הוא בא גם אל המלך לבקש ממנו, כמי שבא לעוד 'אדרעס' (כתובת נוספת) לבקש סיוע ועזר, כי אז נקבל ח"ו רק 'מתנה מועטת'. אמנם אם נבוא כמי שאינו מתדפק אלא על דלת אחת - אשר שם מושב העשיר הגדול אשר בידו להושיעו ולהוציאו ברגע אחד מאפילה לאור גדול, ורק ביכולתו להושיע אז נקבל מתנה מרובה, כך בתפילה המתפלל מתוך הרגשה שאין לנו לך גואל ומושיע אלא אתה, אם כן מחויבים לתת לו מתנה מרובה, בשפע רב עד בלי די. ועוד, אם נבקש בהכרה שאנו חסרים לאותו הדבר, ובלא דבר זה חיינו אינם חיים, אזי כביכול 'על פי תורה' יקיים בנו הקב"ה כלשון הרמב"ם ומצווה להשלים חסרונו (שהרי אינו מצווה לעשרו - להוסיף לו על מחסורו, ורק עד כמה שהוא 'חסר' לאותו דבר כך יקבלנו), כשהקב"ה ימלא כל מחסורנו. וז"ל 'שערים בתפילה', ודבר זה בענין תפילה נוקב ויורד הוא עד התהום, כשיש איזו צרה כגון שצריך סכום כסף בדחיפות גדולה ורץ מזה ולזה, וגם מתפלל ומבקש, וגם הולך לקבל ברכות מצדיקים, או כשיש חולה בתוך ביתו ועושה כל ההשתדלויות, הולך לרופא ונוטל רפואות... וגם מרבה בתפילה כחלק מ'חובת השתדלותו', הרי זה באמת כעני המחזר על הפתחים - שהעני מחפש עזרה מכמה וכמה מקורות שונים, ובתוכם גם לבעה"ב הזה נשואות עיניו, ואז ההלכה היא שאינו חייב לתת לו אלא דבר מועט. כן הוא בתפילה, שכאשר עוסק הוא בכל דרכי ההשתדלות ובכללם גם ניגש לתפילה ונושא עיניו לשמים, הרי אז ההלכה נותנים לו מתנה מועטת, שגם הקב"ה יתן לו קצת סייעתא דשמיא, וכמש"כ הרמב"ם 'אסור להחזיר את העני ששאל ריקם, ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם', אבל יותר מדבר מועט אינו חייב לתת שיש לו ממי לקחת ומסתדר לבד.

באר הפרשה - בהעלותך

ביותר אל ה'. ומרומו בעשיית ה'מראה' [שפיגע'ל], שנוטל האומן זכוכית שהיא זכה וברה, ואפשר לראות דרכה את כל הנעשה לפניו, ומדבק בה חתיכת כסף צרוף ועל ידי זה נהפכת הזכוכית ל'מראה', ונמצא שההסתרה החוסמת בעד ראיית האדם היא המביאה לאומן שתיעשה תכליתו ומטרתו. וזה במראה - כמו מראה החוסמת, בן אליו אתוודע - בזכות הקושי וההסתרה, כשמרגיש כי הכל סתום וחסום בפניו, אז או יראה אליו הקב"ה^ט.

את ה'ז' - שהוא עשה ועושה את כל מאורעות ומקרי העולם (הובא בליקוטי יהודה בפרשתן)^י.

במראה אליו אתוודע - התגלות הבורא דייקא מתוך החשיכה בפרשתן (יב ו), 'במראה אליו אתוודע'. ביאר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע (מאמר יחזקאל עמ' קט), עיקר ההתקרבות אל השי"ת הוא דייקא על ידי מניעות ועיכובים - ובהתגברות האדם עליהם יתקרב

ודבר זה ידוע ומורגש לכל אחד - אם ישים לב לזה, כשבא עני שהוא נצרך גדול ומבקש נדבה גדולה והנדיב פוטרו בדבר מועט, הבה נתבונן מעט, מה הם מחשבותיו של אותו בעל הבית ברגע זה כשמלוהו עד הדלת, בוודאי הוא חושב, זה האיש יסתדר כבר בלעדי - הוא לא ימות מרעב. וכן אם תשאל את הקמצן הגדול ביותר כשסוגר הדלת בפני העני - מה הוא חושב כאשר מחזירו ריקם, וודאי אין מחשבתו - לא איכפת לי שימות ברעב, אלא הוא חושב מדוע הוא בא דווקא אלי, שילך לאחריים, אבל אם היה ברור לו שאין לעני זה למי לפנות רק רוצח ואכזר גמור היה משיב פניו ריקם, וכן הוא אצל הקב"ה כשבא ונופל לפניו יתברך בטענה ברורה שירחם עליו - כי אין לו אחר לפנות אליו ואם לא ירחם הקב"ה עליו הרי ישאר במחסורו לעולם, מיד ירחם עליו הקב"ה, וימלא מחסורו.

ז. כעין זה כתב השל"ה הק' (בהעלותך דרך חיים תוכחת מוסר יב) וז"ל. 'על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו' (ט יח). ואחר כך כתיב (שם כ) 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו'. יש רמז מוסר בכאן, על כל פעולה או תנועה שהאדם עושה, יאמר 'אם ירצה השם' או 'בעזרת השם'. למשל, בלכתו בדרך יאמר, 'הנני נוסע בעזרת השם יתברך, ובדעתי לחנות במקום פלוני בעזרתו יתברך אם ירצה'. וכשבא למקום החניה אז יחזור ויתן שבה, ויאמר 'הנה בעזרת השם יתברך באתי הנה, ובדעתי ליסע לזמן פלוני בעזרתו יתברך אם ירצה'. נמצא שם שמים שגור בפיו בשעה שעולה במחשבתו, ובשעת מעשה, ככה בכל פעולתיו. עכ"ל.

ח. כתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע לבאר בקרא בפרשתן (י לב) 'והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך', כי הטוב ההוא אשר ייטיב - עיקר ההטבה היא שיהא ה' עמנו 'שישרה שכינתו בתוכינו', ולהאמין בכל לב כי תמיד ה' עמנו בכל מצב שהוא.

ט. בפרשתן (יא א), 'ויהי העם כמתאוונים' וגו'. ביאר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (בהעלותך תר"ע, ד"ה באופן אחר) על פי מה שפירש הבעש"ט הק' זי"ע בדברי המדרש (ויק"ר יא ט) על הפסוק (תהילים מח טו) 'כי זה אלוקים אלוקינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות' - 'עלמות פאלין עולמתא', ש'על מות' נדרש מלשון 'עלם' ותינוק, וביאר הבעש"ט הק' בדרך משל, לאב הרוצה ללמד את בנו התינוק ללכת, הרי הוא מעמידו לפניו, וכשהתינוק מתקרב אליו מתרחק האב מעט לאחוריו, וכל זה כדי שיהלך הקטן עוד כמה פסיעות, והנה, מי שאינו 'בר דעת' נדמה לו שהאב מתרחק מבנו ואינו מראה לו אהבתו, אך באמת אין כאן 'יחוק' ו'הסתר' אלא הרי זה לטובת הבן שיתרגל ללכת. כיו"ב הקב"ה מתנהג עמנו, כשברצונו להרגיל אותנו ללכת לעלות ולהתעלות (בעבודת ה' או בכל ענין) אזי 'יתרחק' מאתנו ויסתיר פניו, ובאמת, אין זה אלא לטובתו השלימה כדי שיתחזק האדם לעבוד את השי"ת אף מתוך 'הסתר' וקושי. ביסוד זה מבאר ה'שם משמואל', שבהיותם במדבר זכו בני ישראל להתגלות אלוקית כשאינם צריכים כלל לעסוק בענייני עולם הזה, כל מאכלם היה 'לחם מן השמים' שכולו רוחני, ואף שמלתך לא בלתה מעליך ולא חסר להם מאומה. ברם, לא זו היא תכלית הבריאה, שהרי חיים כאלו כבר עברו על כל נשמה בטרם שירדה לזה העולם, והייתה אז מתענגת על זיו השכינה, מה עשה הקב"ה הורידה לזה העולם, כשתכליתה הטוב לחיות בעולם הגשמי הלזה ולהתעלות לקדושה. ולכן העלם הקב"ה לארץ ישראל, כדי שיחראשו את השדות, יזרעו ויעסקו בעניינים גשמיים, ואעפ"כ יהיו כל מעשיהם בכוונה טובה. ומכיוון שרצה הקב"ה להכינם ולהרגילם לקראת עבודה כזאת בעודם עתה סמוך לארץ ישראל, על כן התרחק מהם מעט בכדי ש'יבואו בכוחות עצמם' כדוגמת התינוק ההולך ובא לקראת אביו. ובזה מפרש מה שנאמר מקודם (י לג) 'וארון ברית ה' נוסע לפניהם', שלא נאמר 'בתוכם' אלא 'לפניהם' בריחוק מעט לרמז על התרחקות השכינה כביכול. אמנם בני ישראל לא הבינו פעולות ה' ואת הכוונה האלוקית אלא הרגישו

וכך אמרו חכמי המדרש (רבה טו ז) בפרשתן על הפסוק (ח א) 'בהעלותך את הנרות', אמר רבי חנינא, אמר הקב"ה, עיניים שיש בך יש בתוכן לבן ושחור ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור, ומה אם עיניך שיש בתוכן שחור ולבן אין אתה רואה אלא מתוך השחור, הקב"ה שכולו אורה הוא צריך לאורה שלכם'.

מבאן למדו צדיקים (כע"ז ב'שפתי צדיק' בפרשתן) 'ארחות חיים', כי הנה לא כל העתים שווים, פעמים שמרגיש האדם אור בהיר בשחקים - כאותו לבן

שהוא מתרחק מהם על כן 'ויהיו העם כמתאוננים'. ומסיים השם משמואל וז"ל, וזהו לימוד לצעירים שמתחילים לעבוד השי"ת בהתלהבות, ואח"כ נופלים מעט ממדרגתם, וזאת היא מן השמים שלוקחים מהם העזר האלוקי, כדי שבכוחות עצמם יעבדו את השי"ת, וכל המניעות הם ג"כ מן השמים, וצריך כל אחד לידע זאת, שלא יפול בעצמו ויחזק את עצמו לעלות מעלה מעלה, והבן, עכ"ל.

י. הנה איתא מהרה"ק רבי פינחס מקאריץ (אמרי פינחס השלם פר' בא), שהכל תלוי ב'אור הגנוז', ואיתא בזוהר הקדוש (ויקרא פח:): שבכל יום יש רגע אחד שאז מתגלה אור הגנוז, ובאותו הזמן מתקבלים כל התפילות, ולכך איתא במדרש (עיי' דב"ר ב יב) 'קוה אל ה'" - אפילו מאה פעמים, כלומר, כשאדם מתפלל על איזה דבר הרבה פעמים ואינו נענה יתפלל עוד ולא יתייאש, וביאור הדבר, כיון שהכל תלוי באור הגנוז וכבר אמרנו שבכל יום הוא מתגלה בעולם, ואפשר שיזדמן לו לאדם אותו עת שיתגלה האור ומיד נעשה בקשתו, כי דבר הגנוז אין יכולים לידע אימתי מתגלה, ומוסיף שם מכל מקום משמע קצת שבבוקר קודם נץ החמה מתגלה ואז עת רצון לשאול כל אחד צרכיו (נ"ל בשם הבעש"ט ז"ל).

שמעתי מאחד מצדיקי וגאוני הדור שליט"א, שבמקום אחר איתא באמרי פינחס (בפרשתן) שבפרשת בהעלותך מאיר ומתעורר ענין אור הגנוז, אמרו מעתה כי כל השבוע מסוגל לקבלת התפילות. הוסיף החכם כי בכל השנה בידינו 'לגלות' את האור הגנוז ובאותה שעה לפעול למלא כל משאלותינו לטובה, שהרי כתב הגר"א באגרתו בשם המדרש וז"ל. וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער, ומכאן 'מקור' נפלא שהמעביר על מידותיו ושותק למחרפו יתקבלו תפילותיו שבאותה שעה.

עוד כתב באמרי פינחס (פרשת בא) וז"ל, לפי שהאור הנ"ל הוא גנוז בכל הצרות והחשכות הגדולות, דוקא שם גנוז האור... וכיון שהאור הוא גנוז בכל הצרות, כשאדם מאמין בזה שבכאן יש השי"ת אזי נפטר מהצרה.

יא. סיפר הגה"ק מווידיסלוב חתן הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע שבימי ה'מלחמה' נאסר במקומות רבים להעלות אורה בבתים בלילות (מפחד שמא יכיר האויב היכן הוא מקום יישוב) על כן היו דרי העיר מכסים את חלונות הבית בחתיכת 'בד' שחורה, וכך לא ראו מחוץ לבית ש'הבית מלא אורה'. והנה, כשבאו לקנות את הבד היה המוכר מברר שני דברים לדעת איזה סחורה לתת ל'קונה', ואלו הן. א. חוזק המנורה המאירה בחדר, ב. קרבת האורה לחלון הבית. כי ככל שיתרבה האור יש לכסות את החלון בבד עבה ושחור יותר. וכן, לפי ריבוי קרבת המנורה לחלון כן יתרבה עביות ושחורות הבד המכסהו. ומזה למדנו כלל גדול לדידן, כשנראה לנו שהקב"ה כביכול כיסה והסתיר מאתנו את האורה בבד שחור ועבה (הסתור פנים)... עלינו לעיין בשני דברים אלו, אז נבין שככל שהבד יותר עבה ושחור, טמון תחתיו אור גדול יותר - אור המאיר ובא מאחורי המחיצה המבדלת, ואור הישועה הלזה קרוב מאד, ובקרוב ממש יפציע השחר והשמש תזרח בארץ.

כי באמת, כל ענין ההסתרה אינו אלא 'דמיון' הנראה לאדם כאילו הקב"ה התרחק ממנו, ובאמת אין למחשבות הללו כל שחר ואמת. כי הקב"ה מלוא כל הארץ כבודו - ואהבתו לא תסור ממנו לעולמים, ואין ה'ריחוק' אלא מצד דמיונו שנראה לו כך. וכך רמזו בעלי הרמז לבאר מה שציוונו הבורא יתב"ש למול את הבן כשהוא בן שמונת

באר הפרשה - בהעלותך

שלכם'. אמנם לעבודתנו בזמני החושך הינו כביכול נצרך ונצרך², כי עבודה כזו - מתוך חושך ענן וערפל אין לו להקב"ה מהמלאכים דרי מעלה, כי אם מאתנו דרי מטה³.

ה'ארת המנורה', כי דייקא מזה ש'נתקשה משה במעשה המנורה' (במד"ר טו י), מזה עצמו נעשה אורה היותר גדול של המנורה (ויתפרש תיבת 'מקשה' תיעשה המנורה, מלשון 'קושי'), זכן בכל ענין שהאדם מייגע עצמו - לפי היגיעה יתרבה האור כמו שאמרו רז"ל (מגילה ו:): 'יגיעת ומצאת - תאמין' (ליקוטי הרי"ם בפרשתן) ⁴.

ב'ספר החיים' (ספר זכויות פ"ו) הביא רמז פלא נרמז בצורתה של האות 'צדיק', כי היא בנויה מהאות 'נון' ועליה אות 'יוד', והיינו כי הנון תרמוז על הנפילה (עיי' ברכות ד:), ואף ל'נופל' זה יש תקנה אם יטה שכמו לסבול על גוו את האות 'יוד' (הרומז ליהודי ויהדות), כלומר

אדרבה, ה'עבודה' שבזמן ההסתרה חשובה לאין ערוך, כמרומו בפרשתן (ה ד) 'וזה מעשה המנורה מקשה תעשה אותה', ולכאורה קשה מה ענין פסוק זה המדבר מ'עשיית המנורה' לפרשה זאת המדברת מהלכות הדלקת הנרות (ועשיית המנורה כבר נאמר בפר' תרומה - ויקהל). ומבאר הר"ק ה'חידושי הרי"ם' ז"ע, כי אדרבה, כאן גילתה תורה אופן נעלה ביותר של

ימים - והרי משמעותה של 'כריתת הברית' היא בין שנים האוהבים זה את זה שלרוב אהבתם הם כורתים ברית לחזק אהבתם לעולמי עולמים. אבל קטן זה שאין בו דעת כלל וכלל, ואינו מכיר אפילו את סובביו גם לא את אמו יולדתו, מה 'כריתת ברית' יש כאן - על מה ולמה הוא כורת ברית. אלא ביאור הדברים, כי להורות את האמור לעיל באה תורה, דלכן יש לכרות ברית עם הקטן בן שמונת ימים שאין בו כל דעת ידיעה והבנה, ואומרים לו, הנה אף כאשר תגדל ותהיה לפעמים במצב כעין זה, שתהיה מוקף בבלבולים, ולא תדע מה נעשה עמך מימין ומשמאל כקטן בן שמונת ימים, גם אז הנך קשור בברית אהבת עולם עם הבורא יתב"ש, כי הקב"ה נמצא עמך 'בקרוב' אליך, בכל עת ובכל שעה, בכל מצב ובכל קושי 'ובוודאי שם נמצא השי"ת.

יב. היטב הגדיר זאת רבינו ירוחם ממיר זצ"ל, על הפסוק (איוב ה ז) 'אדם לעמל יולד', שלא תחשוב כדעתם של בני אדם שמטרת ביאתם לעולם היא לעסוק בתורה ומצוות, ואפילו כשהדבר עולה להם בקושי עדין חובתם מוטלת עליהם, לא כן, אלא, אדם לעמל יולד, דייקא לאותו עמל ויגיעה נולד וירד לעולם הזה. נמצא שעיקר תכליתו לעסוק בתורה ועבודה מתוך יגיעה (דעת חכמה ומוסר, ח"ב עמו' קכב).

יג. העצה היעוצה לכל איש ישראל, לעמוד ולהתחנן לפני הבורא שיזכהו להתקרב אליו, וכה אמר הר"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע (עיי' לקט אמ"ק בהעלותך ד"ה וכי תבואו מלחמה, מהר"י תרמ"ו), שבקרבן מנחה נאמר (ויקרא ב ב) 'וקמץ... והקטיר הכהן את אזכרתה' והיינו שע"י 'קומץ' זה ייזכר המקריב לפני ה', וכמו כן בקרבנות מן הבהמה היה 'הדם' לאזכרה, אך כ"ז לא היה לנו אלא בזמן שביהמ"ק קיים, אך כהיום שאין לנו לא עולה ולא מנחה במה יעלה זכרונינו לטובה לפני הקב"ה, אלא כדכתיב בפרשתן (י ט) 'כי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה'', ופירש המהר"י ש'הצר הצורר' הכוונה על 'יצרו של אדם' שהוא צר ומיצר לכל, מה יעשה האדם ויינצל מפתויי ואונסי היצר להדיחו מעל ה' - והרעותם, עליו לזעוק ולהריע להשי"ת, וישתפך לפניו בתחינה ובבקשה, ויזעק לפניו, אב הרחמן, עמוד על ימיני וסמכני, וכוף את יצרני להשתעבד לך, ואל תביאני לא לידי ולא לידי... ובזה ונזכרתם לפני ה', ויעלה זכרונו לפניו לטובה.

יד. סיפר אחד מגדולי ראשי הישיבות שבדורנו, כי בשנות בחורו למד בישיבת 'קול תורה' בעיה"ק ירושלים, באיזה תקופה חל בו רפיון בתורה ועבודה ובכל העניינים, ובא עד שערי משבר ל"ע. ולא ידע להשית עצות בנפשו, בצר לו פנה אל הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל ששימש שם כראש ישיבה, ותינה צערו בפניו, נענה אליו הגרשז"א האם ראית פעם חייט בעבודתו, בגשתו לתפור בגד נאה ומהודר הרי הוא נוטל חתיכת בד היקרה עד מאד, יקח סכין ומספריים, ויחתוך את הבד לגזרי גזרים, לחתיכות קטנות עם גדולות, ישרות עם עקומות, והעומד מן הצד יחשוב כי לא חייט עומד לפניו אלא משחית בדים שאין לו סיג ושיח בתפירת בגדים, ויגער בחייט מה מעשיך, יענה לו החייט המתן נא מעט, ואכן כעבור זמן יראה כי לפתע יצוץ כנגדו בית יד, ולאחמ"כ בית הצוואר, וכו' עד שיראה לנגד עיניו בגד שלם נאה ומהודר, אמר לו הגרשז"א אמור לי בחור, וכי היה בידי החייט לעשות בגד שלם מבלי שיחתוך מקודם את הבד לגזרי גזרים, פשיטא שלא, כך נמי בגד זה הנקרא 'אדם גדול' אינו נבנה אלא על ידי נפילות וחתיכותו לשברי שברים, ומשם דרכו סלולה לעלות ולהתעלות.

ובך איתא במדרש בפרשתן (רבה טו ח) על ענין הדלקת נרות המנורה, וכי צריך הקב"ה לאורה שלנו, והרי כתיב (תהלים קל"ב) 'גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה' ומדוע ציונו 'בהעלותך את הנרות', ומבאר המדרש על פי משל (עיי' בהערה), שאכן הקב"ה הוא בעל הבירה והוא בעל האורה, אלא שנחת רוח תבוא לפניו כשקרוצי חומר יביאו משלהם כפי שידם - יד כהה משגת, כי זה יעלה לפניו לריח נוחות.

ומבאן, יענה כל חד וחד ליצרו שבא לפתותו ולומר לו - אין זה מן הראוי כי שפל ונבזה כמוך יעבוד את ה' הגדול הגיבור והנורא, המתן נא, אולי

לסבול עול היהדות - בתורה ומצוות מהיום והלאה, בזה ייקרא 'צדיק'. ולא יאמר הן אברתי - כבר פרקתי מעלי מעט עול תורה ומצוות, א"כ אפרקנו לגמרי, אלא יטה שכמו לסבול מכאן ואילך. ורק 'פריקת' בהמה באה ע"י הורדת המשא, אבל יהודי צריך להרבות במשא (עד כמה שידו מגעת)¹⁰.

בה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, וז"ל. 'החסידים המה מרוחקים בעצמם - שלפי דעתם רחוקים הם מהש"ת, ותשוקתם להיות להם הרגש התעוררות והתלהבות לעבודה, וזהו שטות, כי שמא יש רצון מן השמים לעזור אותם בחשיבה' (ליקוטי הרי"ם תוריע)¹⁰.

טו. נהגו בני ישראל לאכול בשבועות יום קבלת התורה מאכלי חלב, יש שנתנו בזה רמז נפלא, כי בזאת נשתנה החלב משאר משקים, שהרי הם כשהחמיצו אין להם כל תקנה רק להשליכם לאשפה, לעומתו החלב משהחמיץ יש לו תקווה ואחרית כי מעתה אפשר להפכו לגבינה ושאר מאכלי חלב משובחים, כך נאמר להם לבני ישראל, זה תנאי לקבלת התורה - אין ייאוש כלל, אף מי שח"ו החמיץ את עצמו, לא יחליט שמקומו באשפתות מתוך ייאושו כי רב, וח"ו ימשיך לזרוק אבן אחר הנופל, אדרבה, ידע שמעתה אפשר לעשותו למאכל משובח ומפואר, וזהו הרמז לאדם שגם אם החמיץ לא יתייאש כי עדיין יכול להיטיב אחריתו, ואיך דומה ליון שהחמיץ כי אם לחלב שהחמיץ.... עוד רמזו בה בענין האמונה, כי כל אותם המאכלים שנעשו מגבינה לא היו באים לידי שבח זה אם לא עברו את ה'חמוץ' וקלקול החלב, ללמדנו ארחות וחוקי חיים לכל התורה כולה, שהעובר קשיים, עד שנראה לו שמזלו 'חמוץ', ידע נאמנה שאין זה אלא הכנה לגבינה' ולטוב והתועלת היוצא ממנה.

טז. ובאמת כבר אמרו חז"ל (אדר"נ ג ו) 'שטוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריווח'. עוד אמרו (שהש"ר ח יד) אחד הלומד בצער נוטל אלף, שלא בצער נוטל בשכרו מאתיים, ואיזה שוטה ירצה לאבד מתן שכר נצחי לעולם הבא כנגד צער חולף בעולם הזה.

יז. וז"ל המדרש, למה הדבר דומה למלך שהיה לו אוהב (איש מפשוטי העם), אמר לו המלך, תדע שאצלך אני סועד, לך ותקן לי (סעודה). הלך אוהבו והתקין מטה של הדיוט, מנורה של הדיוט, ושולחן של הדיוט. כיוון שבא המלך באו עמו שמשין שסיבבו מכאן ומכאן מנורה של זהב (להאיר ולכבוד) לפניו. כיוון שראה אוהבו את כל הכבוד התבייש (להציע לפני המלך את כליו) והטמין את כל מה שהתקין לו שהיה הכל (כשל) הדיוטות. אמר לו המלך, וכי לא אמרתי לך שאצלך אני סועד, למה לא התקנת (הכנת) לי כלום. אמר לו אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך, ונתביישתי והטמנתי כל מה שהתקנתי לך - שהיו כלי הדיוטות. אמר לו המלך, חייך שאני פוסל את כל כליי שהבאתי, ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך, עכ"ל. וכלומר, כי כלי זהב ומשכיות חמדה יש למלך די והותר בביתו. ואיננו נצרך ל'טובותיו' של רעהו הפשוט שיפאר שולחנו בכגון דא, ומה חסר בבית המלך - אותם כלים פשוטים שמציג האיש הפשוט אחר שנתייגע להשיגם לפי כוחותיו.

כיו"ב הוא לגבי כל עניני עבודת האדם, אין הקב"ה דורש ומבקש מאדם מדרגות יראה ואהבה כשל המלאכים כי מזה יש לו די והותר למעלה למעלה... ובכלל אין הקב"ה נצרך ל'טובותינו' שנעבדו ונפארו בכלים מפוארים - במדרגות גבוהות באהבה ויראה יותר ממדרגתו - כראוי לבית המלכות, כי אין לו חפץ אלא ב'כלים' שלנו - התגברות על היצר על הקנאה ושנאה ושאר תאוות הלב הן וכיוצא בהם...ומזה בא תענוג ונחת רוח לפניו.

יח. יש להוסיף מה שאמרו להמליץ - מאי טעמא אמרה תורה להניח תפילין על הידיים, ומדוע דייקא על יד כהה השמאלית, אלא, שלא הרי הידיים כהרי העיניים ואוזניים וכו', כי אף שגם מהם יש לאדם שניים מכל אבר, מכל מקום בכוחם ובפעולתם שווים הם, כי שמוע ישמע הן באוזן ימין הן באוזן שמאל ללא כל חילוק. כמו כן ב' העיניים שווים הם. ובזה נשתנו הידיים, כי עיקר פעולותיו עושה האדם ביד ימין ואילו ידו השמאלית 'יד כהה' היא, חלשה ורפה יותר מן השנייה. לזה נצטוונו בבואנו להניח תפילין שהיא 'דביקות בבורא יתב"ש' להניחם דייקא

באר הפרשה - בהעלותך

אשר חשב להרוויח, או שלא נגמר עסק פלוני, ולא נעשה שידוך פלוני, בהגיעו לחנות או לבנק אחרי מלטולי הדרכים סגר הפקיד את שערי החנות והבנק למול פניו וכו' וכו', והמקבל באהבה את ה'שלא כסדר' גדלה חשיבותו עד מאד - כספר בפני עצמו. ולא עוד אלא שהיא נאמרה 'להפסיק בין פורענות לפורענות'. פירוש, שכשיקבל על עצמו כל זאת בשמחה ובטוב לבב, בזאת גופא הריהו מפסיק ועוצר את הפורעניות.

זוה גופא היה הטאם של ה'מתאוננים' בפרשתן (פרק יא) שעליהם נאמר 'רע באזני ה'...'. כדאיתא ברמב"ן בבארו תיבת 'מתאוננים'. מתחילה מביא את ביאורו של 'רבי אברהם אבן עזרא' שהוא מלשון 'און' - שבני ישראל דיברו דברי און, אך הרמב"ן דוחה ביאור זה, כי אם לזה הייתה כוונת הקרא, היה לו לומר בפירוש מה היה הטאם כמו שפירש בשאר חטאים. אלא כוונת הקרא לבכיה וטענות, ומתאוננים - מלשון 'מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו' (איכה ג לט), שהוא לשון כואב ומצטער על עצמו. שמאחר שנתרחקו ישראל ממדבר סיני שהיה קרוב למקום ישוב, ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא - במסע הראשון, היו מצטערים בעצמם לאמר מה נעשה, איך נחיה במדבר הזה, מה נאכל ומה נשתה, ואיך נסבול העמל והעינוי, מתי נצא ממנו... ונמצא שסיפרה תורה

עוד יחוס עליך הבורא ויביא עליך זמני אורה, אז תזכה להתעוררות והתלהבות לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש, ואז יהא יאה ונאה שתעבוד את אלוך, כי באמת אדרבה ואדרבה, אין לך שעת רצון יותר מזה, ויותר חפץ הקב"ה בעבודת האדם כשהוא מרוחק, ולא עוד, אלא שעליו להודות לו יתב"ש, כי כבר אמר הנביא (ירמיהו לא ב) 'מרחוק ה' נראה לי' - על ידי הריחוק מה' מתקרבים אליו מאד"ט.

להפסיק בין פורענות - המקבל ייסורים באהבה ממתיק אותם עוד מבאר ה'אמרי אמת' את הפסוקים בפרשתן (י לה-לו) ויהי בנסוע הארון... וינסו משנאיך מפניך, וברש"י 'עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו (היינו נ' הפוכה מב' צדדיו), לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות. ולחד מאן דאמר בנמרא (שבת קמז.) הסימניות באות לומר לן ש'יהי בנסוע' הוא ספר בפני עצמו. ומבאר ה'אמרי אמת' כי כל זה יתבאר ביסוד אחד, וכך פירושו - שהרי 'יהי בנסוע' היה מסעם הראשון של בני ישראל, שכאמור עברו עליהם אז מעט ייסורים וקושי, ואילו היו מקבלים עליהם באהבה היו מתבטלים מהם כל הייסורים, והיינו שפרשה זו נאמרה שלא על הסדר, בשעה שאין הולך לו לאדם כפי הסדר שהוא חישוב לעצמו, כגון שלא הרוויח את

על ה'יד כהה', להורות כי דייקא מהחלשים, ומזמני הנסיון והחשכה, שם היא עיקר דביקות הבורא, ושם יתגלה 'יחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם'.

יט. וכבר כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' (נת"ש מכתבי קודש, מכתב רכ, ובהערה שם) וז"ל. בהיותי ל"ע בבית החולים בעיתים הקשים ביותר, חייתי ממאמר חז"ל שאמרו 'הקב"ה מראשותיו של חולה', והרגשתי כי 'כותל המערבי' שאמרו חז"ל (שמו"ר פרשה ב, ב; מדרש שוח"ט תהלים יא) שלא זזה שכינה ממנו הרי בחי' זו לי מראשותי, וזה נתן לי כח להתגבר על כל המצבים.

עוד, ידוע שהביאו בעלי המוסר מעשה ביהודי שהלך בדרכו במדבר שממה, במקום ציה וצלמוות, והנה רואה הוא סימני פסיעות בסמוך לפסיעותיו, נבהל ונשתומם שאל היהודי מה טיבם של פסיעות אלו, השיבוהו מן השמים שהקב"ה בכבודו ובעצמו צועד לידו, וישמח האיש ויעלוז לבו עד מאד.

לפתע ראה מרחוק היאך שאריה מתקרב אליו, ובאותו רגע הבחין כי כעת יש רק פסיעות של אחד המהלך, וירא מאד לנפשו בחשבו כי עזב אותו ה', ויזעק - קלי קלי למה עזבתני - אבי שבשמים הצילני מידי אריה טורף ושואג זה, אך אז שמע שוב בת קול מן השמים שביארו לו 'עד עתה הלך הבורא כביכול לצדך, אך בעת הצרה - משקרב האריה, נטל אותך הבורא עליו, ולכן אינך רואה כי אם סימני פסיעות של אחד...'

והנמשל מובן, לאלו המהלכים בדרכם הארוכה והחשיכה בתוככי עולם הזה, ולרגע נדמה להם כי עזבם הקב"ה ח"ו, וכביכול הם מהלכים לבדם במעבה החשיכה והבלבול... ובאמת, ידעו כי דייקא אז הינם נישאים על כפי הקב"ה וה'פסיעות' הינם כביכול של בורא עולם לבדו - ואינם לבדם כלל וכלל, כי לא יטוש ה' את עמו, ואדרבה, המהלכים במקום קושי והסתר אינם מהלכים בכוחות עצמם אלא נישאים בידו דקוב"ה.

וצלמוות וכל מיני צער ומצוקה מצרת היצר, והיו נופלים ממדרגתם הרבה. ובוודאי שהיו רוצים לברוח משם בברוח מהאש. לאידך, כאשר נתעכבו שם ושיהרו את המקום היו רוצים להשאיר שם. לזה אמר הכתוב 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו' שלא הסתכלו על עצמם מאומה - אלא שהיו עושים רצון ה' הן בחנייתם והן בנסיעתם. וזהו אומרו 'ובהאריך הענן' כלומר שמקום בזה (שהוצרכו להאריך שהותם בו) הייתה טומאתו נוראה, והיה קשה להם ביותר להתגבר שם על יצרם, ע"כ היו רוצים לברוח משם, עכ"ז - 'ושמרו בני ישראל משמרת ה' ולא יסעו'. וכן 'ויש אשר יהיה הענן (רק) מערב עד בוקר' - משום שלא היה שם מקום מזוהם כ"כ, והיו רוצים להתעכב שם, עכ"ז - ונעלה הענן בבוקר ונסעו. ומדבר הכתוב בשבחן של ישראל שהעמיסו על עצמן כל הטורח והעמל הזה, כדי לבקש את יצרם ולכובשו בכל האפשר. והגם שהיה קשה להם מאד עכ"ז את משמרת ה' שמרו. וזה לימוד גדול לאדם, לקבל עליו דין שמים, כמה שנסבב עליו סיבות שונות כמה פעמים אשר עי"ז נפל ממדרגתו בהכרח, ויש לו נסיונות גדולים מבפניית היצר², כי כל זה הוא מהעבודה המוטלת על האדם - פעמים באופן זה ופעמים באופן זה. פעמים בצער ופעמים ברווח. ועל זה נאמר בקהלת (ו' יד) 'ביום טובה היה בטוב'. ור"ל לשמור את אותה העת כבבת עיניך, וביום רעה ראה - להתחזק עצמו בכל האפשרי.

מבקשי ה' - במעלת ההשתוקקות

בפרשתן (ה ב), 'בהעלותך את הנרות' וברש"י, 'למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה או דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות'. ביאר הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע (פניני תורה ועוד), שכך אמר לו הקב"ה חייך, מאחר שכה כלתה נפשך לקחת חלק ב'חנוכת המזבח' עד שחיי נפשך תלויים בזה [ובלשונו, או ס'גייט דיר אין לעבען]³,

מה היה חטאם, וזה היה רע בעיני ה', שהיה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם.

הוסיף הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע לבאר, שחטא זה שורש החטאים כולם, כי כן מצינו בבני ישראל שהתחילו בחטא זה של עצבות מחוסר אמונה ושמחה, ומשם הגיעו לשאר עבירות ותאוות רעות כ'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים וכו'".

מקשה תיעשה - עיקר חשיבות התורה והעבודה הבאה מתוך קושי ויגיעה

בפרשתן (ט יט-כג), 'על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו... ויש אשר יהיה יהיה הענן ימים מספר על המשכן, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. ויש אשר יהיה הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יזמם ולילה ונעלה הענן ונסעו. או ימים או חדש או ימים... על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה'. נפלאים המה דברי ה'לשם שבו ואחלמה' (ספר הדעה ח"ב, דרוש ד' ענף כ סימן ה, ד"ה וכן שמעתי) שמעתי להקשות בשם מוה"ר רבי יצחק בנו של מוה"ר רבי חיים ז"ל מוולאזין שלכאורה נראה כמו שיש כאן אריכות דברים ללא צורך, כי לא ידענו מה רצתה התורה להשמיענו בזה.

ומבאר רבי יצחק כי המדבר הוא מקום משכן היצר והטומאה (עי"ש באריכות גדולה) וכל מטרת הליכת בני ישראל שם הייתה כדי שיטהרו את העולם, ובהתגברותם על היצר יבטלו את הטומאה והשטן זה היצר הרע. והנה, לא כל המקומות שווין כי יש מקומות במדבר טמאים יותר, ויש טמאים פחות. ולפי גדול הטומאה כן האריך להם הקב"ה שהותם באותו מקום - כי באותו שיעור טומאה כן ארך להם יותר הטהרה, תיקון ושבירת היצר של אותו מקום...

ממשיך ה'לשם', וז"ל, כאשר באו בני למקומות הללו היה קשה להם מאד, והיו מרגישים תיכף חושך

כ. איתא ברש"י (שמות יט ב) על הפסוק 'ויחן שם ישראל כנגד ההר' - כל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח. מתאמרא בשם הרה"ק מקאצק זי"ע 'כל מקום שאתה מוצא נגד' - שעומדים לנגדך מפריעים המונעים אותך מעבודת ה', הרי"ז סימן מובהק ש'פנים למזרח', כלומר שהינך הולך בדרך הישר והטוב.
 כא. כה אמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע לבאר את הפסוק (דברים ל ו) 'ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת זרעך... למען חייך', ולכאורה צ"ב, שהרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כיצד ימול הקב"ה את לבבם, והרי זה

באר הפרשה - גהעלזותך

שלא שינה - אלא כל יום בהתחדשות נפלאה
בפרשתן (ה א), 'ויעש בן אהרן אל מול פני המנורה
העלה נרותיה', וברש"י, להגיד שבחו של
אהרן שלא שינה. וידוע להקשות לשם מה הוצרכה
התורה להעיד בן על אהרן, וכי תעלה על דעתך שאהרן
קדוש ה' ישנה משהו שבמשהו מציווי השי"ת. וביאר
הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ה ד"ה ויעש) וז"ל, ויש
לפרש כי עשה מעשה המצוה כל ימי חייו בכוונה ורצון
אחד, כי דרך כל אדם שבהתחלה מתעורר לטוב, אחר
כך נשכח ממנו וצריך לחפש התעוררות באופן אחר
תמיד, והאמת כי ההתפעלות הראשון המזכיר, לזאת
נאמר על אהרן שלא שינה וכו'. עכ"ל"ד.

בדברים הללו פירש (פרשת צו, תרמ" תרמ"ח) מה שמצינו
(ויקרא ו יב-טו) שכהן הדיוט היה צריך להביא

כיסופים וגעגועים אלו גדולה משלהם, היינו יותר
ממעשיהם וקרבתיהם, כי העיקר הוא ההשתוקקות
והרצון לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש"י.

וכן כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ה"ה על נ"ך, תהלים
קה א) כי אין הקב"ה בודק את האדם אלא לפי
התשוקה והרצון, כמו שכתוב (תהלים קה א) 'ישמח לב
מבקשי ה'', ולא 'עושי רצון ה'', כי העיקר להיות
מ'מבקשי ה'".

וזכר אמרו חכמי הנפשות, כי ברצות האיש איזה
דבר גם הדבר הקשה יראה בעיניו בקל,
וממילא יוכל עמוד אף בנסיונות ומצבים קשים מנשוא,
על כן יבעיר כל איש בקרבו רצון ותשוקה לתורה
ועבודה, לקדושה וטהרה, אז ישכיל ויצליח לבוא לידי
תכלית טוב.

תלוי ביד אדם, אלא ביאורו, למען חייר, אם מרגיש האדם שכל חייו תלויין בזה, או אז נחשבת לו 'יראת שמים'
כחלק מענין החיים, והרי הקב"ה נותן לבני אדם שנות חיים. דבריו אלו הובאו ב'ערוגת הבושם' (פר' נצבים), והסיף
לבאר עפ"ז את מאמרינו בתפילת ערבית 'כי הם חיינו ואורך ימינו... ואהבתך אל תסיר', מה נתינת יש טעם בזה,
ולפי האמור יובן היטב, שבא לומר, רבש"ע, כיצד הננו מבקשים על 'אהבתך' הרי כביכול אינו 'בידי שמים', אבל
מכיוון ש'כי הם חיינו', הרי על עצם ה'החיים' בוודאי אפשר לנו לבקש.

כב. פשיטא וא"צ לומר, שלא די לאדם להשתוקק מבלי עשות מאומה, ואי אפשר שיאמר האדם 'שלום עלי נפשי'
שהרי רוצה אני והרי ה'רצון' הוא העיקר. כי אם אינו מנסה לעשות בפועל - להזיז עצמו לכה"פ... הרי"ז מורה
באצבע שאף שאיפותיו והשתוקקותו אינם אמיתיים ואינם שווים מאומה, ויתבונן בעצמו, כשתאווה נפשו אכול או
שתו או שאר צרכיו הגשמיים, וכי יסתפק ב'רצון', או 'שיהפוך את כל העולם' עד שיגיע למבוקשו 'בשלימות'...
וכבר אמר הרה"ק רבי אלימלך מטאהש זי"ע, כי כן הוא דרך העולם, חייל הנלחם עבור מלכו וצבאו - אם נפצע
במלחמה, תבוא 'קופת המדינה' תרפאהו, תחלימהו, אף יפרנסו אותו וישיאו כל צאצאיו על חשבון המדינה לעולם
ועד... וכל זה אינו אלא כשחייל זה היה נלחם בכל כוחו למען כבוד שם מלכו... לעומתו, אם עמד החייל במלחמה
כאותו 'גולם' ולא פעל אף פעולה קטנה מצידו, ולבסוף נפצע הרי זה האיש נענש בעונש גדול, ואין צריך לומר
שלא תשתתף המדינה ברפואתו ושאר הוצאותיו...

אף לדין ייאמר, העומד בקשרי המלחמה כנגד יצרו, אף אם נפל ל"ע - נפצע ונחבל בראשו ובגופו - איבד כל
מידה טובה, הרי הקב"ה ישלם לו כל מחסורו ברוח ובגשם, אבל כל זה בתנאי שאכן עמד הלה בקשרי המלחמה,
אבל אם מעיקרא עמד לנוכח הנסיונות ולא פעל מאומה לזה האיש אין מחויבים מאומה בשמים...

כג. ה'חפץ חיים' הסמיך לזה סיפור מעשה, פעם נפל בדעתו של איש פשוט ביותר שלו נאה ויאה להשתדך עם
רבה של העיר, החל הלה לשלוח 'שדכנים' אל הרב שיציעו את ה'שידוך' המהולל. מובן שהעלה חרס בידו
שהרב לא הסכים לכך בשום אופן... אבל 'שיגעון' זה לא יצא מראשו של האיש... עד שבעזה"ש"י אירס הרב את
בנו, אז נרגעה במעט רוחו של היהודי ואירס את בתו עם רעהו בדומה לו, בהגיע עת דודים - יום החתונה בבית
הרב שליט"א, והנה עוברים אלפי בני העיר להתברך מפי הרב בברכת 'מזל טוב', ולעיניהם עומד אף האיש הלז זה
ברוב הדרו בשולחן ה'מזרח' ומקבל 'מזל טוב' מהקהל, שאלוהו ידידיו מה לך ולשמחת הרב - לקבל מכולם ברכת
מזל טוב, ענה 'אני הרי כמעט' נהייתי מחותן בחתונה זאת, כל הקהל 'מלאו שחוק פיהם'... אמנם, זה רק בעיני
גשמיות, אבל בעבודת ה' גם 'כמעט' (שעובד ומתייגע וכמעט הצליח) הרי הוא 'מחותן' כמי שהצליח לא פחות ולא יותר.

כד. משל למה הדבר דומה, לאחד העולה בבנין רם ונישא בעל קומות הרבה, שכשהגיע אל הקומה הראשונה ניגש
לחלון לראות את הנוף הנשקף לנגד העיניים, וכך עשה גם כאשר עלה אל הקומה השניה, אך פשיטא שאותו

ויהי, וז"ל. 'יש בחינת עיני ה' והיא השגחתו ית' על כל הברואים - לתת לאיש מראשית השנה מה שיהיה באחריתו. אמנם בחינת אזני ה' היינו ששומע תפילתנו, ומשנה הגזירה עתים לטובה... כי הקב"ה משנה הנגזר עפ"י תפילותיהם של צדיקים בכל עת ורגע. וזהו שהיו מסתפקים בו ישראל בעת ההיא, לאמר, נהי כי עיני עלינו לטובה - לגזור עלינו לטוב ומוטב. מכל מקום שוב אינו משגיח בתפילת כל פה להפוך המידה ממה שהיה ולמלאות משאלות תאוותינו (היינו שבני ישראל האמינו בבחינת 'עיני ה' שהקב"ה צופה מביט ומשגיח הכל. אך לא האמינו דיים באזני ה', שבידם לשנות ולהפך כל סדרי בראשית בהבל פיהם זו התפילה). וזהו ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' דיקא, שרצו להכחיש בחינת הנקראת אזני ה', וישמע ה' - פירוש, הראה להם שהוא שומע לקול תרעומת שלהם, ומזה ישאו ק"ו בנפשם - אם את קול תרעומת שלנו שמע ה', כ"ש שישמע לקול שזועתנו ויאזין תפילתנו, למלא כל משאלותנו'.

מדבריו אלו למדים אנו כוחה של תפילה, שלא יאמר אדם אף כי שומע הקב"ה את תפילת עבדיו הנאמנים, מ"מ לא כן ייאמר על תפילתי כי אינני ראוי לכך... אף זה יש לו לישא ק"ו, כי אם הוכיח הקב"ה למתאוננים כי שמע לקול תלונותם, אף שבוודאי הם היו במדרגה פחותה עד מאד... ומכאן, שהקב"ה חפץ בתפילת כל פה יהיה מי שיהיה, והוא מתאוה

'מנחת חינוך' ביום שהתחנך ונכנס לעבודה ואילו כהן גדול היה מביא אותה מנחה בכל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, כי לרום מעלת הכהן הגדול אזי כל יום ויום היה בעיניו כאותו יום שהחל בעבודת הקודש. ויסוד העבודה הוא להישמר מאותו 'חידק' ש'שיגרה' שמו, אלא תמיד להתחדש ולעשות רצונו ברגשי קודש. וכמו שפירש רש"י בשם ה'ספרי' מה שנאמר (דברים ו ו) 'והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצוך היום - לא יהיו בעיניך כדיושגמא [-מכתב ובו מצות המלך] ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה'.

ובזה מבואר מה שכתב רש"י בריש הפרשה 'למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות, וכבר האריך הרמב"ן בביאור הנחמה בהדלקת הנרות, אך להאמור יש לומר, שכך אמר לו הקב"ה לאהרן, שכל הנשיאים לא הקריבו אלא פעם אחת, אבל אתה מדליק את הנרות בכל יום באותה התלהבות והתעוררות כמו בחנוכת המזבח, ומעלה זו היא המעלה הגדולה ביותר 'ושלך גדולה משלהם'.

אנא קל נא - כוחה של תפילה בתחנונים

בפרשתן (יא א) ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה', ומבאר ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה

הנוף ייראה בעיניו באופן אחר, וכל בכל קומה וקומה תשתנה ה'תמונה' יותר ויותר, ועל דרך זה ממש הוא בעבודת השי"ת, שמה מאוד צריך להיזהר מהרגילות ומהשיגרה המכבה את כל רגש הרצון והתשוקה, ורק על ידי שמתעלה בעבודתו ית' אזי ניגש הוא אל המצוה באופן אחר וממילא זוכה להתעוררות מחודשת, וזו היתה מעלתו של אהרן כהנא קדישא 'שלא שינה' אלא בכל יום מצא טעם נוסף בעשיית רצונו וכל יום היו בעיניו כחדשים. כה. כתב ה'חיד"א' זי"ע (נחל קדומים בפרשתן) על הא דמצינו (בסוף פרשתן) שמשא רבינו התפלל על מרים בבקשו (יב יג) 'קל נא רפא נא לה' - שמעתי משם הקדמונים דמשה רבינו ע"ה מסרו לו זה הסוד בשמים, דכשיתפלל ויאמר ב' פעמים נא בתפילתו תקובל תפילתו. ומשום הכי אמר 'קל נא רפא נא לה' ויעתר לו ה'. (יש לרמוז בזה, כי נא הוא לשון תחנונים, ו'סוד' קבלת התפילה היא שיפציר האדם בבקשת רחמים ותחנונים, וכאשר יתחנן וישוב להתחנן הריהו מובטח שיתקבלו תפילותיו ברחמים וברצון).

מעשה שהיה בימי ה'חתם סופר' זי"ע, באחד הערים נתבקש ה'מרא דאתרא' לישיבה של מעלה, חיפשו אנשי העיר רב חדש שימלא מקומו, על הפרק היו להם כמה הצעות, אחד מהם היה תלמיד מופלג של ה'חתם סופר', ועוד תלמיד חכם אחר. לשם כך נסע החתם סופר עם תלמידו אל אותה העיר - להשתדל ולהמליץ על תלמידו כי ראוי הוא לכהן פאר כרב ומרא דאתרא בעיר ואם בישראל כעירים. אך כל השתדלויותיו של החתם סופר לא הצליחו, והרב השני נבחר לכהן פאר על פני תלמידו. באותה שעה נענה החתם סופר ואמר לתלמידו, מה אעשה

באר הפרשה - גהעלזתך

ובכלל ה'הטבה' - שתהא עינו טובה בשל חברו, ישמח בשמחתו, בהצלחתו וגדולתו. וכן מצינו בפרשתן (ח יח-יט) 'ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל... לעבוד את עבודת בני ישראל באוהל מועד ולכפר על בני ישראל', וברש"י, 'חמשה פעמים נאמר 'בני ישראל' במקרא זה, להודיע חיבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחר, כמניין חמשה חומשי תורה'. כתב הרמב"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תר"ע ד"ה ולכפר) דלא נתבאר במה נתכפרו בני ישראל, כי לא מצינו שהביאו קרבן וכדו' לשם כפרה. אלא הענין, כי בניי הראו כאן מדת עין טובה, בראותם שהשי"ת מעלה את עדת הלויים מתוך הכלל, ומקדשם יתר משאר אחיהם, ואפילו הכי לא קנאו בהם, אלא אדרבה, נהגו בהם טובת עין, ושמחו על קדושתם וגדלותם של אלו, ובמידת טובת עין נכללו כל המידות כאמרם ז"ל עין טובה כו'. ומפני זה הודיע השי"ת חיבתו, שחביבין הם בחמשה חומשי תורה, ומידת טובת עין הרי היא כפרה גמורה לאדם. והיא הייתה

לתפילתם של כל ישראל. וביד כל אחד לפעול בתפילתו גדולות ונצורות²¹.

הטוב והמיטיב - להיות מיטיב לישראל ולהביט עליהם בעין טובה

בפרשתן (י לב), 'והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך', ומבאר ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה לכה אתנו) כי אחד מהטובות שהקב"ה מתחסד עם עושי רצונו שיוזבחו להטיב לאחריו. וזהו הטוב אשר ייטיב ה' עמנו שנזכר לזהטבנו לך.

וגדלה מתן שכרה, כביאורו של הרמב"ק ה'בית אברהם' זי"ע בפסוק בפרשתן (יא ז) והמן בזרע גר הוא, ועינו כעין הברזל. כי ה'מן' היינו פרנסתו של אדם, וזהו אומרו והמן - הפרנסה תבוא לו לאדם בזרע ג"ה, כפי גמילות דלים שהוא עושה כי ב'זריעת הצדקות' מצמיח לעצמו כל מיני ישועות²², כי השגת פרנסה באה על ידי שאיש לרעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק²³.

וכל השתדלויותי אין בכוחם לעמוד לנגד דמעותיו של התלמיד חכם השני, שהיה הלה שופך דמעות כמים בתפילתו שיזכה להיבחר כרב... (י"ג, שהחת"ס נענה שאין בכוחו לעמוד נגד 'אמירת תהלים' שהרבה אותו רב לומר).

כו. פעם ישב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בסעודה שלישית בעידן רעוא דרעוין, ופתח וסיפר על יהודי בימים מקדם, שנכנס לבית המדרש ביום השבת אחר חצות היום, והחל באמירת תהלים בדמעות שליש ובהשתפכות הנפש. באותה שעה שהה בביהמ"ד אחד מהמתפללים שנתלהב לבו מהמחזה שראו עיניו, איך שהלה שופך דמעות כמים, והחל גם הוא לומר תהלים בהשתפכות הנפש ובדמעות.

במוצש"ק ניגש אליו השני ושאלו, לבכיה מה זו עושה. כי לפי רוב הבכי והדמע נראה כי בצרה ויגון הינך נמצא, אבקשך שתגלה לי מצפוני לבך, אולי יהיה בידי לעזורך, פתח היהודי את סגור לבו ואמר - בת לי בביתי היושבת וממתנת עד בוש לזיווגה - אך ורק מאחר שאין הפרוטה מצויה בכיסי, ואין בידי להתחייב על נדוניתה, והנה במשך ימות השבוע הנני טרוד על המחיה ועל הכלכלה, ואינני רואה אותה לנגד עיני, אך בהגיע השבת קודש, ופוגש אני בבתי נופל לבי בקרבי על הצרה הגדולה. לכן מיד אחר סעודת השבת נוהג אנכי לבוא בשערי ביהמ"ד - לשפוך לב כמים אל האלוקים, שיחיש לנו ישועה בקרוב. נענה השני ואמר, אף אני יש לי בביתי בן עלם חמודות וירא שמים. ואף אני איני מצליח להביאו לברית השידוכין, היות והפרוטה כלתה מכיסי, על כן הייתי מייעץ שנשתדך בינינו. ואכן השידוך יצא מן הכוח אל הפועל ומאותו הזיווג נולדו ארבעה אחים גדולי עולם, ושניים ידועים מהם הלא המה הגה"ק בעל ה'קצות החושן' זצוק"ל והגה"ק 'בעל קונטרס הספיקות' זצוק"ל. ולימד מכאן החפץ חיים,

כי תפילת היהודי כשאינו סומך רק על ה', פועלת גדולות ונצורות - כגדולי עולם הללו שיצאו משידוך זה. כז. כשחיבר הגאון רבי משה סוקולובסקי זצ"ל מבריסק את ספרו הנודע 'אמרי משה' שלח לו הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל 'הסטייפלער' שהיה אז בימי בחרותו שברצונו לרכוש את ספרו הנכבד, אך מה יעשה ואין לו מעות על כן מבקש ממנו שיואיל לשלוח לו בחינם, ואכן נעתר לבקשתו. באותה שעה היה נראה לו לבעל המחבר שהוא גומל טובה עם בחור יקר זה, ולא ידע כי באותה שעה הכין לעצמו פליטה גדולה, כי בימי המלחמה הנוראה נשרפו ואבדו כל ספרי 'אמרי משה' שהעולם, לא נשאר מהם שריד ופליט אלא אותו הספר שהעניק ב'חינם' לסטייפלער, והעלהו עמו לארץ הקודש כשעלה ארצה לפני המלחמה... וממנו העתיקו והדפיסוהו מחדש, ובלא זה לא היה 'אמרי משה' בידי אחד מישראל, ללמדנו שאין אדם מפסיד מעשיית טובה לרעהו אלא לעצמו הוא עושה. כח. ומוסיף ה'בית אברהם' עוד סגולה לקבל שפע הפרנסה - כשעינו כעין הבדולח, בשמירתו על העיניים...

באר הפרשה - בהעלותך

יג

תתלבה אש המחלוקת... ותוצאותיה מי ישורנה... על כן אמרה תורה 'ואם באחת יתקעו' ונמצא שכל הנשיאים הוזמנו יחדיו באותו רגע ובאותו כבוד, וייסתם פיהם של בעלי מחלוקת.

ושמא תאמר, וכי נגזר עלי לסבול מחמת 'דמיונותיו' של פלוני, הרי אני מהלך בדרך ישרה, ואם פלוני 'מסובב' בדמיונות שווא ומדוחים יאכל בעצמו את פרי מעלליו. תשובתו בדברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בפרשתן על הפסוק (יב ג) והאיש משה עניו מאד וברש"י 'שפל וסבלן', וביאר הרי"ם להיות שפל ועניו הוא באמת מעלה גדולה מאד. אך יש מעלה יותר מזה - שיוכל לסבול את שפלות חברו. ודבר שפתיים אך למותר (ליקו הרי"ם בפרשתן) ^ל.

כפרתן של ישראל, כי באמצעות הליים הוציאו ישראל מדת עין טובה לפועל ^{כט}.

הוא זהיר - משנה זהירות בבין אדם לחברו ובפרט בענין הדיבור

בפרשתן (י ד), 'ואם באחת יתקעו, ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל'. ולכאורה קשה, וכי לקרוא ל"ב אנשים מתוך בני ישראל (שהרי לא עלה מספר הנשיאים יותר מ"ב) הוצרכו ל'חצוצרות', מדוע לא נשלח 'שליח' שיקראם לאסיפה. ומבאר הרלב"ג, כי אם היו שולחים שליחים היה מקום לבעל דבר להרחיק ריב בין הנשיאים, בטענה מדוע לנשיא פלוני קרא משה ראשון - הרי לך שהוא מחשיבו יותר ממני. ומתוך זה

כט. מעלה יתירה מצינו בה ב'עין טובה' כי בכוחה לשדד מערכות, ולשנות טבעי בני אדם של רעהו, וכה כתב בתולדות הישמח ישראל, כאשר גיסו של רבינו השיא את בנו נסע רבינו להשתתף בחתונה, ונשאר שם כל שבעת ימי המשתה. ביום האחרון של שבעת ימי המשתה אמרה לפתע אם החתן (אחותו של הישמח ישראל) שהכלה איננה מוצאת חן בעיניה, ואי אפשר לה אפילו להסתכל עליה, ע"כ היא דורשת בתוקף שהחתן יעזוב את בית חותנו, ויסע הביתה בחזרה. הדבר נודע לרבינו ונפשו עגמה עליו מאוד, בעת עריכת סעודת שבע ברכות האחרונה אמר רבנו תורה על הכתוב (בראשית טז ו) 'עשי לה הטוב בעיניך', ותרגם אונקלוס כדתקין בעיניכי, דהנה לעיל (שם ד) כתיב 'ותקל גבירתה בעיניה', וברש"י, אמרה שרה זו מראה את עצמה כאילו היא צדקת... מדתו של אברהם אבינו ע"ה הייתה עין טובה, ומדת עין טובה הוא להיפך מ'עין רעה'. כי כמו שעין רעה גורמת לדבר טוב שיהפך לרע כמו כן עין טובה מהפכת כל הדברים הרעים לטובה, וכאשר אמרה שרה לאברהם שהגר מזלזלת בכבודה, אמר לה אברהם אבינו ע"ה, עשי לה הטוב - היינו עשי ותקני אותה, ובמה - בעיניך בעיניך הטובות שתהפכי כל העניינים הרעים שבתוכה לטובה (ואכן, הדברים נשאו פרי ונמנע בס"ד כל ענין ה'גט' שם).

ומכאן, ילמד כל איש בדידיה, אף אם סבור אתה שפלוני מושחת... פלוני טבעיו רעים וכיו"ב רבות, אנא, הבט והתבונן בו ב'עין טובה' וסוף דבר שיותקנו דרכיו, ויעזוב כל קלקוליו... ואף להורים ומחנכים יאמר, בידכם הדבר - להפוך את ליבם ומוחם של התלמידים והבנים לטובה ולברכה - ע"י שתביטו בהם בעין טובה האומרת שוב ושוב, פלוני טוב הוא, פלוני חשיבותו גדלה עד מאד... כי בזה ייהפך לבכם וטבעם לטוב.

יש שאמרו לרמזו במה שאמרו חז"ל לגבי ה'מצורע' (נגעים ב ג) 'כהן הסומא באחת מעיניו אינו רואה את הנגעים', כי כך אומרים לו לכהן, בבואך להביט בחסרונות רעך, הבט נא גם בעיניך השנית לראות גם במעלותיו... כי אם אינך רואה אלא בעין אחת - כלומר, שאי אפשר לך לראות גם במעלותיו, אל תביט כלל בחסרונותיו. וכך אמרו (שם משנה ב) 'אין רואים נגעים ביום המעונן', ואפשר לבארו, כשפלוני במצב של 'מעונן' (עת צר ומצוק) אל תביט כלל על חסרונותיו... כי אין דנים את האדם במצב כזה... (אולי י"ל עוד, כשאתה (הרואה) במצב 'מעונן' אל תביט על איש בעולם לדון אותו, כי מי יודע באלו דינים תשפוט אותם).

ל. איתא ברש"י לעיל (פ"י נשא ה יב) על הפסוק איש איש כי תשטה אשתו - מה כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו [פרשת נתינת תרומות ומעשרות לכהן], אם אתה מעכב מתנות הכהן חייך שתצטרך לבוא אצלו להביא לו את הסוטה. וביאר התו"ת, שזה המעכב מתנות כהונה הרי הוא בוודאי קמצן וכילי, 'ומסתמא ימנע גם מאשתו את חפצה ויודעת מחסור היא, ועי"ז תוכל לשטות עליו'.

הוסיף על כך הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל מטשיבין (בספרו ברכת שמעון) שאיש זה שמעכב מתנות הכהן עושה זאת מחמת ש'מבקר' את כל הכהנים שבדור, והוא אומר לעצמו כהן זה אינו ראוי לקבל מתנות כהונה, אמתין עד שאמצא כהן ירא ושלם אז אתן לו כל תרומותיי, ובית זה שפוסלים בו אחרים ואפילו לשם שמים (כדי

באר הפרשה - גהעלזתך

קללה או לשון הרע וכיוצא בזה כי התפלה דורון לממ"ה הקב"ה, והפה הוא הכלי המביא את הדורון - שלא יהא מטונף ח"ו... והוי ח"ו ביוזי למלך וביוזי הדורון. ואם ח"ו עשה אדם כן, יתקן הדבר ולא יעשה עוד, וירבה בפה דברים קדושים וטהורים ודברים המותרים ולא יותר.

תורה שלמדתי - מעלת עסק התורה

בפרשתן (ה יח-יט), ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל, ואתנה... מתוך בני ישראל לעבוד את עבודת בני ישראל באוהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש, וברש"י, 'חמשה פעמים נאמר 'בני ישראל' במקרא זה, להודיע חיבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמניין חמשה חומשי תורה'. וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' ז"ע (עי' שפ"א תרל"ו ד"ה בשם), שכאשר נבחרו הלויים לעבודה חלשה דעתם של ישראל שאינם ראויים לעבודה, על כן הודיע חיבתן שעדיין בידם לזכות לתורה, כי כתר תורה מונח הוא^ל וכל הרוצה ליקח יבוא ויקח

וביותר יש להזהר במשנה זהירות בשמירת הלשון - שלא לדבר סרה איש ברעהו ואדרבה לדבר טוב איש על רעהו. דכתיב בפרשתן (ט ב) 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו', וביארו צדיקים על פי - בשמירת פיו הוא גורם שה' יחנו - שה' יחנה וישרה שכינתו על האדם. ועל פי ידי ה'פה' - ה' יסעו באם אינו שומר את פיו הרי הוא מגרש את השכינה הקדושה ממנו, ותסע השכינה להלאה (אילנא דחיי, פיעטרעקאוו תרס"ח) ל"א.

וכבר כתבו (עי' מגן אברהם ר"פ לך ועיי"ש) שסיבת החולאים המתרגשים ובאים לעולם הוא על ידי הדיבורים שאינם ראויים שהם גורמים ל'עיפוש האוירים' וקלקול טבע העולם, ע"כ צריכים לתקן את הדיבור שלא לדבר דיבורים אסורים, ולקדש הדיבור בדיבורי תורה ותפילה אמיתיים מעומק הלב נוכח פני ה', עכ"ל^ל.

גם יש בזה סגולה לקבלת התפילות כמו שכתב השל"ה (קיצור של"ה, ערך תפילה) וז"ל. מי שהוא רוצה שתהא תפלתו מרוצה ומקובלת לפני הקב"ה ישמור את ה'כלי' שהוא הפה שלא יציא ממנו דבר נבלה או שבועה או

שלא יתן תרומותיו לכהן עם הארץ), הרי בני ביתו ומשפחתו יושפעו לרעה ע"י דיבוריו וגנותו בצדיקים ואין סופו להתקיים. ולא זו דרכה של תורה.

ושמעתי מ'חכם אחד' להוסיף על דברים אלו, שלכן מבקשים בברכת התורה ונהיה אנחנו ו'צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל' מדוע מצא אל נכון להתפלל גם עבור כל ילדי בני ישראל (והרי כל אב מתפלל על בניו...) אלא, כי כדי לזכות לבנים טובים חייבים להעריך ולהסתכל בעין טובה על כל איש מישראל ולהחשיבם כאנשים טובים (ועיי"ז בניו יכללו את עצמם בקהל כלל ישראל ויהיו חלק מתקנות הציבור והנהגת המנהיגים ולא יוציאו א"ע תמיד להיות 'אויבער חכמים' שאין בפניהם כל מחסום מעשות כרצונם...).

לא. וכבר אמרו בעלי המוסר ב'לשון נופל על לשון', כי הקב"ה ברא בעולמו 'דומם צומח חי מדבר', ובכל אחד מהם כשימות ויכלה הדבר נקרא בשם 'נבל', הצומח ייקרא 'עציץ נובל', הדומם 'נבלי חרס' והחי נבילה, על משקל זה נאמר שניבול פה הוא הוא סופו של ה'מדבר' - האדם. כי אם אינו שומר פיו הרי זה נחשב כ... ל"ע.

לב. וכה אמר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצוק"ל (הובא בספר 'רחמי הרב' סוף ערך 'שתיקה') וז"ל. ויאמר נא כל אחד מאתנו, אילו היה כותב כל הדיבורים שדיבר בשנה אחת, בגלוי ובסתר, ביום ובלילה, והיה קורא אותן לפניו בימי התשובה, היה בורח ומתחבא מחמת הבושה, עכ"ל.

לג. בפרשתן (ח כד-כה) ' זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבודת אהל מועד, ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד'. הנה איתא בגמרא (חולין כד.) 'שנים פוסלים בהם, ואין מומין פוסלים בהם'. היה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' ז"ע כי הלויים רומז לעובדי ה' כדאיתא ברמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ג) 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו'... ומומים אין פוסלים בהם, שאף אם באה תקלה לידו עדין אינו נפסל, אלא יכול להתחזק ולהתחדש ולשוב בתשובה. אבל שנים פוסלים - להעביר את ה'שנים' להבל וריק בהבלי הזמן, שאדם מבזבז ימיו ושנותיו בהבל וריק זה פוסל את האדם, וזוהי אבידה שאינה חוזרת, כי אין אבידה כאבידת הזמן.

איתא במשנה (יומא פג.) מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, וביאר הרמב"ם בפירושו המשניות שאף שאין דבר העומד בפני פיקוח נפש, אך 'אין עוברין על המצוות אלא ברפואה בלבד ר"ל בדברים המרפאים

(יומא עב:) ^{לד}, ולכך כפל שמותם כמניין חומשי תורה לרמוז על כח התורה אשר עדיין הוא בידם לה.

בטבע' וכו' אבל האכלתו מ'חצר כבד' של הכלב אין זה רפואה טבעית אלא בדרך סגולה, וביאר ה'כלי חמדה' שעד שאתה משתמש בסגולה בדבר איסור עדיף להשתמש בתורה שאין סגולה כמותה וכמו שנאמר (שמות יט ה) 'והייתם לי סגולה מכל העמים'.

וכבר היה מעשה באחד שנוקק לרפואה ונכנס אל הרה"ק השפת אמת זי"ע וביקש 'סגולה' למכתו, נענה לו השפת אמת שאין דרכו בכך לחלק סגולות, אך הלה במר נפשו התעקש והעיז פניו ואמר איני זז מכאן עד שיתן לי הרבי סגולה, השיב לו השפ"א, סגולה הינך רוצה, עסוק בתורה שנאמר בה 'והייתם לי סגולה'.

לד. המשיל הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע את הענין, לשלושה אנשים שנשבו בידי האויבים והכניסו אותם לתוך צינוק צר וחשוך, וכדי שלא ימותו מרעב היו משלשלים להם מעט מזון מלמעלה למטה על ידי חֶבֶל, ובמצב זה של חושך ואפילה היו השלושה צריכים למצוא את האוכל להחיות את נפשם. והנה, שנים מן השלושה היו חכמים ובני דעת וע"כ הצליחו תמיד למצוא ולהשיג את המזון, לעומתם היה השלישי 'בטלן' ומעולם לא הצליח להגיע ולמצוא את מנתו, כי בכל יום היו האויבים מורידים את החבל באופן ובמקום אחר כדי להשפילם ובכל יום היה עליו התייגע מחדש למצוא איה נפל המאכל. כראות כן אחד מחבריו ריחם עליו והיה מסייע לו תמיד עד כמה שידו היתה מגעת, ואילו חברם השני לא היה טורח לעזור לו. פעם שאלו ידידו הראשון וכי זוהי הנהגה ראויה להשאיר את כל העבודה עלי, מדוע אינך מושיט יד לעזרה למצוא לחברנו את מאכלו שאינו משיגו בכוחות עצמו. נענה הלה והשיב 'מעריך אני מאד את טוב לבך שאתה מסייע לו בכל עת ובכל שעה, אולם אם אלך בדרכך הרי לעולם ועד יישאר רענו 'מוגבל' ואנו נצטרך לסייע בעדו בחיפוש אחר מאכלו, ע"כ מצאתי בס"ד דרך חדשה לעזור לו, החילותי לחפור בהשקט חור קטן בכותל ומשם יכנס האור, ואז יוכל הלה ללמוד בעצמו את כל צרכיו.

והנמשל, רבים האנשים העובדים את הקב"ה באופנים שונים, וכולם מכוונים לשמים, ורוצים לזכך ולטהר את נפשם ונשמתם. אולם החכם מקבל על עצמו לעסוק בתורה המאירה את נשמת האדם באור יקרות, וממילא זוכה על ידו לכל (מדרש שמחה, לקוטי אמרות).

ועל כך שנינו במסכת אבות (ו א) 'כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה וכו', ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, וצריך להבין, דלכאורה היינו הך, שהרי אם נעשה 'צדיק חסיד ישר ונאמן' בעל כרחך נמי שהיא 'מרחקתו מן החטא' שלא יעבור על מצוות המלך, דאל"כ אינו צדיק וחסיד. אלא אמרו צדיקי קמאי, דאחרי שנכשל האדם בחטא ח"ו נפגמת נפשו ונשמתו, וזה גורם לו לעבור עוד עבירות, כמו ששנינו (אבות ד ב) 'עבירה גוררת עבירה', וגם קשה לו לעשות מעשים טובים באמת ולהתקרב אליו יתב"ש. מה עצתו – לזה אמר התנא שאין לו להתמהמה מללמוד תורה, כי סגולת התורה היא להכשיר את האדם להיות צדיק, לטהר ולזכך את נשמתו מכל רע ופגם, וממילא יעזוב את החטא ויתדבק עם השכינה, וזהו 'ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן', ובזה יתגדל כוחו להתרחק מן החטא מפני שלא מתאוה עוד לדברים אלו.

כעין זה כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם אבות) שממה שאמרו במשנה שהתורה מכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר, נאמן, משמע שעדיין איננו עומד בכל אלו המדרגות – ובלשונו 'א פראסטער יוד' (יהודי פשוט בתכלית הפשטות...) גם הוא יכול ללמוד תורה לשמה.

לה. כך אומרים משם הגה"ק ה'בן איש חי' לבאר בדרך צחות מה שאנו אומרים 'מודים אנחנו לך ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות', כי הנה בתיקון ליל שבועות אנו עוסקים ב'קרנות' התורה - כשאומרים תחילת וסוף כל פרשה ומשנה, ועל כך אנו מודים ומבקשים שיהיה חלקנו מיושבי בית המדרש בכל השנה לעמול ולעסוק בתורה ולא רק לאחוז 'בקרנות' בליל שבועות ותו לא מידי...

ולזה רמזו ג"כ בדברי הגמרא (ב"ק נה.) 'הרואה טי"ת בחלום סימן יפה לו, כי ז' שבועות מונים ספירת העומר, לאחמ"כ ישנו אור גדול של 'שבעה לתשלומים', ועתה בשבוע הטי"ת – בשבוע התשיעי, אם ישמור עצמו להיות בטוב זה סימן יפה, שמשמר עצמו בטוב.

איתא בגמ' (שבת ל.) ששאל דוד המלך את הקב"ה 'הודיעני ה' מדת קציי' – מתי ימות, ואמר לו בשבת, ומאז היה עוסק בתורה כל השבת בכדי שלא יוכל מלאך המות להתקרב אליו, בהגיע יומו רצה מלאך המות ליטול נשמתו

באר הפרשה - בהעלותך

ואולי מטעם זה נפתחים שערי תורה בשבת קודש, וכלשון ה'אגרת השבת' לבעל ה'אבן עזרא' ככל

יום ימצאו שערי תבונה, וביום השבת יפתחו מאה שערים^ל, וכבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זצ"ל (הובא בספר 'רבי שמעון ותורתו' עמוד מב) שבשב"ק אפשר להשיג דברי תורה שלא הצליח להבין בימות השבוע, שהרי דרשו חז"ל (ספרי פרשת בהעלותך) 'וביום שמחתכם, אלו השבתות', ולדברי מהר"ל עולים הדברים בכפתור ופרח, דמכיוון שנצטוונו להרבות בשמחה ביום השב"ק ממילא יש בו כדי להשיג את התורה פי כמה וכמה מומנים אחרים.

יה"ר מלפני אבשב"ש שיתמלא רחמים עלינו, ויזכנו לעלות ולהתעלות בדרכי האמונה המהורה, בשמחה ובטוב לבב, ויקיים בנו הפסוק דפרשתן (י כט) 'כי ה' דיבר טוב על ישראל' לת, ונזכה כולנו במהרה יחד לאורו.

אין שמחה כתורה - עסק התורה מתוך שמחה ובפרט ביום השבת

עסק התורה והשמחה הם כתרי רעין דלא מתפרשין, ותרווייהו תלויין אהדדי. דהא אין לך שמחה כאדם שמתייגע בתורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים יט ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב'. לאידך ייאמר, כי אי אפשר לזכות לשלימות התורה ללא שמחה^{לו}, וכמו שביאר מהר"ל ('דרך חיים' עמ"ס אבות פ"ו) מה ענין ה'שמחה' להיות אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, וז"ל. 'השמחה מדה גדולה, כי כאשר האדם הוא בשמחה - הוא בשלימות, ועי"ז מקבל התורה שהיא שלימות האדם... כלל הדבר, כי אין ראוי לאדם שלימות האלוקי הזה היא התורה כי אם ע"י שמחה שהיא שלימות נפשי, וכאשר האדם נפשו בשמחה אז ראוי לקבל נפשו שלימות התורה', עכ"ל. נמצא שע"י השמחה זוכה האדם לכתרה של תורה, ולקלוט בקרבו את התורה שתהא מובלעת בדמו.

ולא היה יכול, הלך לפרדס שמאחורי ביתו של דוד ועלה באילנות והשמע קול, יצא דוד לראות אם אירע דבר מה והיו שפתותיו מרחשות בדברי תורה, באותו רגע שיבר מלאך המוות את המדרגות שמתחתיו ופסק מללמוד ובו ברגע ניטלה נשמתו. ולכאורה צריך ביאור, מדוע הוצרכו לכל אותו מעשה, והרי היה יכול לשבור ספסל בבית המדרש ויפסיק דוד ללמוד, אלא, מכאן, שכל זמן שהיה דוד בבית המדרש חפפה עליו שמירה עליונה ולא היה יכול מלאך המוות להזיק ולשבור, ורק כשיצא חוצה לעבר הפרדס אז היה בכוחו ולשבור את המדרגה.

לו. בספה"ק דגל מחנה אפרים (בשלח ד"ה או יאמר ויבואו) הביא מזקנו מרן הבעש"ט הק' זי"ע לפרש במה דאיתא בגמ' (נדרים פא.) על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחילה, שהכוונה היא על ברכת 'והערב נא', והיינו, שרק התורה הנלמדת מתוך מתיקות ביכולתה להגן שלא יאונה כל רע מפני החטאים ולא תורה הנלמד מתוך איתכפאי. והדברים מתאימים ביותר למה שכתב ה'שפת אמת' בביאור לשון 'והערב' שהוא מלשון 'מעורב' והכוונה שהתורה תתערב בתוך הדם והנפש [ועל דרך שאמרו (אדר"ג פכ"ד) דברי תורה נבלעים בדמיו], כי התורה הנלמדת מתוך תענוג ומתיקות נהפכת להיות חלק וממשות בתוך אותו הלומד.

לז. ידועים דבריו של הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בן איש חי שנה שניה פרשת שמות), וז"ל, ובזה מובן הטעם שארז"ל 'לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה', והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני ע"י עסק התורה, ולכך נקראו בנאים (שבת קיד.) וכמ"ש חז"ל (ברכות סד.) ע"פ (ישעיה נד יג) 'וכל בניך למודי ה' רוב שלום בניך', וזה הבנין שבונים אותו ע"י עסק התורה הוא נעשה בחלק עוה"ב, ולכן בשבת שהוא מעין עוה"ב כמ"ש חז"ל צריך להרבות בו בעסק התורה כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני, ולכן כתבו המקובלים ז"ל, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול...

לח. ידוע שהרה"ק מלעכאוויטש זי"ע אמר פעם בחזרו מבית הטבילה בערב שבת קודש פרשת בהעלותך לעת כזאת היה עלינו לשורר ולזמר בתופים ומחולות, כי בפרשה זו כתיב (י כט) 'כי ה' דיבר טוב על ישראל'.